

**СТАНОВИЩЕ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА НАУЧНАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН „ДОКТОР“**

Автор на дисертационния труд: Любомир Петров Бакърджиев

БФ на СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра Систематическо богословие

Научна област на Висшето образование: 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.4 Религия и Теология

Тема на дисертационното изследване: „Грехът и покаянието в православното догматическо богословие през XIX-XXвек“

Изготвил становището: свещ. доц. д-р Стоян Илиев Чиликов; Катедра Теология, Философско – исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за неговото прилагане и Нов Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, изменен и допълнен от АС на 26.05.2021г.

Рецензирането на материалите е съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за назначаване на научно жури, № РД 38-80/03.02.2022г. Любомир Бакърджиев е предоставил всички необходими документи относно процедурата за защита на дисертационния труд.

1. Данни за дисертанта и процедурата

Господин Любомир Бакърджиев е завършил бакалавърската и магистърска програма при Богословския факултет на Софийския университет. Продължава богословското си образование в докторската програма на БФ на СУ. Изпълнил е Индивидуалния си план и отчислен с право на защита. Дисертационният труд, който ми е предоставен за становище, е обсъден на заседание на катедра „Систематическо богословие“ на БФ на СУ. На същото заседание е взето решение той да бъде допуснат до публична защита. На първото заседание на научното жури е избран председател и са определени

авторите за съставяне на рецензии и становища. Процедурата е спазена и считам, че няма допуснати нарушения.

2. Данни за дисертацията

Дисертационният труд е с общ обем от 193 стандартни компютърни страници. Той съдържа предговор, увод, три глави, заключение и използвана литература. Библиографията обхваща общо 132 библиографски единици, една част от които са електронни издания.

Текстът на дисертационното изследване е четивен и добре структуриран в три балансирани глави.

Дисертационният труд съдържа предмет, обект, цели, задачи и хипотеза на научното изследване. Темата има безспорна актуалност, която правилно е изведена от дисертанта. Първа глава на изследването изследва греха и покаянието според изворите на църковната традиция - Свещеното писание и светоотеческите творения по темата. Като отделна точка е изследвано учението на латинските писатели схоластици, които имат влияние върху формирането на богословските виждания през XX век. Втора и трета глава разглеждат греха и покаянието според избрани от автора по-важни представители на академичното богословие в Русия, Гърция, България, Румъния и Сърбия.

3. Оценка на научните приноси

Темата на научното изследване е дисертабилна, актуална и нейното изследване запълва една от празнините в родното академично богословие. Авторът е прегледал огромно количество литература и е успял да я анализира, като формулира правилно изводите от своето изследване. Дисертантът изследва специфичните особености на трудовете на избраните от него автори по темата според различните богословски школи. Успял е да формулира зависимостта от схоластиката на конкретни автори и преодоляването ѝ от други представители на академичното богословие от различните поместни църкви. Любомир Бакърджиев успешно работи с основните извори по темата и изпълнява поставените задачи в увода, като ефикасно изследва и защитава предложената от него научна хипотеза на дисертационния труд.

4. Критични бележки и препоръки

Отчитам огромната литература по въпроса, с която авторът е трябвало да се запознае, но в дисертационния текст тя не е добре систематизирана, а по-скоро представена, като отчасти липсват задълбочени анализи, които са необходими и задължителни за подобен род съчинения (особено в областта на Догматическото богословие). Освен това дисертантът е подбрал по своя преценка по-важните и характерни представители на академичното богословие през XIX-XX век, но те не са балансирано представени според богословските школи. Според мен липсват имената на значими изследователи по темата като: св. Николай Велимирович от сръбското направление, което е най-слабо представено в текста; прот. Йоан Майендорф и св. Силуан Атонски от руското. Гръцкото направление е представено също непълно, като се акцентира на Янарас, /който е по-скоро религиозен мислител, както и Булгаков/, а се пропускат други значими имена от гръцката богословска традиция като Панайотис Нелас и Никос Нисиотис, както и св. Порфирий Кавсокаливит и св. Паисий Светогорец. Дисертантът е прав, че е невъзможно да се изследват всички значими и основополагащи текстове по темата, но заедно с това ми се струва, че критериите, по които са селектирани изследваните автори, не са добре дефинирани и конкретизирани.

В текста ясно личи заявката да се изследва влиянието на схоластиците върху православното богословие през XIX-XX век, но тази задача не е изпълнена достатъчно добре. Не са добре анализирани текстовете на академичните богослови и църковни автори от XIX-XX в. в сравнение с тези на светите отци, които разглеждат греха не като вина, а като болест, която се лекува в Църквата. Очаквах като парадигма в това отношение да служи класическото съчинение на В. Лоски „Боговедение“, което дисертантът цитира в хода на изследването, но според мен това не е осъществено.

Учението за покаянието на св. Серафим Софийски, който е живял и починал в България е предадено непълно. Авторът цитира отделни негови проповеди и нравствени наставления по онлайн източници, въпреки че те са публикувани в книги на български и руски.

Текстът има граматически и стилистически грешки (с.41-42; с. 125), на места не е форматиран (с.102). Има допуснати /не/съществени грешки - св. Василий Велики е наречен „философ полемист“, а за св. Григорий се казва, че „облича богословието във философски форми“ (с.41); „почетени“ в израза на св. Йоан Златоуст не е глагол (с. 49).

Св. Августин Хипонски е причислен към схоластиците (с. 8; с. 54-55), докато той живее доста по-рано и е от великите латински отци. Богословието му относно покаянието е по-близо до това на отците кападокийци, отколкото на схоластиците.

5. Данни за автореферата. Публикации и участие в научни форуми

Авторефератът е съставен съгласно изискванията и коректно отразява съдържанието на дисертационния труд. Дисертантът е предоставил необходимите публикации, които се изискват според Правилника на СУ за допускане до защита на дисертационния труд.

6. Заключение

В заключение искам да благодаря на дисертанта, че ми предостави възможността да (пре)прочета и прегледам през неговите очи „покайните“ текстове на православното богословие. Поздравявам го за избраната тема, която е колкото благодатна, толкова и свързана с много трудности и предизвикателства. Въпреки посочените от мен грешки в дисертационния труд, мисля, че той отговаря на необходимите научни критерии за подобен род научни изследвания. Затова заявявам, че ще гласувам положително по процедурата на Любомир Петров Бакърджиев за присъждане на ОНС „Доктор” по професионално направление 2.4 Теология.

08.03.2022г.

свещ. доц. д-р Ст. Чиликов

София